

integræ sustentationem sacerdotis; ergo non sunt majora exigenda, quando communæ aestimatione definiuntur. Et ita etiam servat usus, ut haec etiam non sint admodum pingua, nec per se sola sufficientia. Secundo, quia actio sacrificandi non requirit integrum diem, neque majorem partem ejus; ergo non est, cur sacerdos propter hoc solum ministerium integre alatur ab eo, pro quo sacrificium offert. Patet consequentia, tum quia sacerdos non tantum habet hoc ministerium, sed etiam exercet alias actiones sacras, ratione quarum potest aliquid in sustentationem recipere ex fidelium largitionibus, vel aliis Ecclesiasticis redditibus; tum etiam quia propter hoc ministerium, non impeditur sacerdos, quominus alia honesta via possit aliquid ad vitam sustentandam lucrari, ut habetur in c. Clericus victim. 91 distinctione, ex Concil. Carthag. IV, c. 52. Atque hinc obiter intelligitur ratio, ob quam majus stipendium taxetur pro solemni Missa, quam pro privata, quia scilicet neutri debetur integra sustentatio; et ideo quo majus ministerium sacerdos exhibet, eo aliquid amplius ad sustentationem suam recipere potest; et eadem ratione, quo die sacerdos plures Missas facit, potest plura stipendia, etiam ab eodem recipere; imo, licet contingat, eum peccare contra obedientiam vel religionem, plures Missas eodem die dicendo, si tamen pro eis plura stipendia accipiat, contra justitiam non peccabit, quia, licet inique agat, secundo aut tertio sacrificium eodem die offerendo, tamen sacrificium ipsum validum est, et pro aliquo oblatum eumdem effectum habet ex opere operato. Denique hac ratione in agendo funere, seu officio integro defunctorum, aliquid stipendium datur sacerdoti, ratione Missæ, et aliud ratione Vigiliae seu Nocturni officii, et sic de aliis; signum ergo est, quodlibet horum esse veluti inadæquatum ministerium sacerdotis, et consequenter nulli eorum per se debere adæquatum sustentationem respondere. Neque contra hoc invenio rationem, aut motivum aliquod contrariae opinionis, cui satisfacere necesse sit.

6. *Quarta conclusio.* — Non possunt ab eodem duo stipendia pro una Missa exigiri. — *Verior sententia de fructu sacrificii Eucharistici.* — Dico quarto, non potest sacerdos, servata justitiae æquitate, ratione unius Missæ accipere, nisi unum adæquatum stipendium, sive ab una, sive a multis personis. Conclusio nec communis est, neque invenio auctorem

aliquem, qui contrarium in communi et absolute sentiat, ex vi talis munieris et stipendi; nam, licet contrariam sententiam aliqui Cajet. attribuant, eo quod ex alia ejus opinione de valore Missæ sequi videatur, tamen directe et formaliter nunquam id docuit, neque essa practice probabile in predicto sensu; nam, utrum fieri possit aliqua exceptio propter particulares rationes in aliquo speciali casu occurrentes, postea videbimus. Respectu ergo ejusdem personæ conclusio evidenter sequitur ex principiis positis; nam si justum stipendium habet certum terminum, lege vel consuetudine taxatum, ergo, servata lege justitiae, non potest ille terminus excedi; ergo non possunt ab eodem duo stipendia pro una Missa exigi; alioqui jam excederetur terminus seu quantitas justi stipendii, invito eo, qui dat; supponimus enim, eum duo stipendia dare, ut sibi due Missæ dicantur, sacerdotem autem velle illi una Missa satisfacere, quod plane est contra rationabilem alterius voluntatem, et contra pactum implicitum in priori acceptance et elargitione contentum; nam alter dedit duo stipendia sub conditione, et promissione duorum sacrificiorum, et sacerdos sub eadem conditione acceptavit, ac recepit; postea vero non implet, nec stat promissis. Unde etiam injuste privat alterum majori fructu duplicitis sacrificii. Ex hac vero parte sequitur altera, scilicet idem dicendum esse respectu diversorum, quia medium justitiae, quod est medium rei, in ipsis rebus consistit, sive ad unam, sive ad plures personas dicat habitudinem; ut, si furari decem aureos peccatum mortale est, idem erit, sive ab uno, sive a pluribus hominibus subripiantur; et idem est, si res carius vendatur, quam juste estimatur, sive ab una persona totum pretium, sive partim ab una, partim ab alia accipiatur. Sic ergo in praesente justum etiam stipendium pro una Missa in ipsa certum ac præfixum est; ergo quacumque ratione majus accipiatur, sive ab uno, sive a multis, injustum est. Accedit, quod secundum veriorem sententiam, si idem sacrificium pro multis offeratur, singuli defraudantur aliquo fructu, quem sacerdos posset, et deberet applicare; ergo nulli eorum ad æqualitatem satisfacit, neque ad impletum justum pactum et promissionem. Et hinc soluta manet objectio, quæ fieri solet ex eo quod Missa pro multis oblata tantum valet singulis, ac si pro uno solum offerretur. Negatur enim assumptum in eo sensu, quem in praesente

habere debet, ut ex dictis patet. Ac deinde dicitur, ut minimum, esse rem incertam, et periculis expositam; et hoc satis esse, ut in justo fiat contra rationabilem voluntatem ejus, qui stipendium dedit.

SECTIO III.

Utrum sacerdotes divites possint stipendia pro Missis accipere.

1. *Prima sententia negat, quam multum indicat D. Thomas in 4, dist. 25, quæst. 3, art. 2, quæstiunc. 1, ad 4; et Cajet., 2. 2, quæst. 400, art. 2; Sylvest., verb. Simonia, quæst. 3; Adrian., in 4, materia de restit., fol. 91; et Gratian., in c. Pastores, § Verum, quæst. 2, ubi, ut videre est, multa jura congerit, in quibus significatur non posse juste sacerdotes divites redditibus Ecclesiasticis frui, et sustentari; quod etiam significatur in c. Illi autem, 12, quæst. 1, ubi Prosper ait, sacerdotes divites, qui possident sua, non peccare, dummodo propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori vel Ordini suo deberi arbitrantur, accipient. Et similia referuntur ex August. in c. ult. ejusdem quæstionis, ubi significat, si haec stipendia Ecclesiastica accipientur ab hujusmodi divitibus, non in eorum usus, sed pauperum, esse distribuenda. Eadem autem ratio est de his Missarum stipendiis; nam, quatenus spirituallí titulo accipiuntur, inter Ecclesiastica bona computantur. Ratio autem esse potest, quia hoc stipendium solum accipi potest in sustentationem; ergo, qui hac non indiget, non potest illud accipere; alioqui convincetur illud sumere, ut sui operis pretium.*

2. *Advertendum.* — *Prima conclusio.* — Advertendum est, sacerdotem posse esse divitem, vel ex bonis temporalibus et hæreditariis, vel ex redditibus Ecclesiasticis, ex quibus (ut vidimus) quidam dantur sine obligatione dicendi Missam pro alio, sed ob alios titulos; quidam vero interdum dantur specialiter propter hoc onus offerendi Missam pro aliquo. Dico ergo primo: quamvis sacerdos proprium habeat patrimonium, seu temporalia bona, quibus sufficenter ali possit, sine injustitia potest stipendium pro Missa accipere. Ita D. Thom., Quodlib. 6, art. 40; Soto, lib. 9 de Just., quæst. 6, art. 1; Navar. in Sum., cap. 23, num. 102; Gloss. et Doctores, in c. Clericos, 1, quæst. 2. Probatur, quia sacerdoti ministranti ex justitia debetur alimentum; ergo justè potest illud accipere,

etiam si alioqui temporaliter dives sit; patet consequentia, quia hoc est valde extrinsecum, et per accidens, quod non tollit proprium jus, quod per se convenit. Confirmatur primo, quia quamvis possit sacerdos propria industria, vel labore integrum victum lucrari, non tenetur, sed potest de altari vivere; ergo similiter potest idem facere, quamvis habeat temporales redditus; nam usus artis, vel propria industria interdum aequivalat temporalibus divitiis. Confirmatur secundo, nam sacerdotes temporaliter divites habent beneficia Ecclesiastica, eorumque redditibus sine scrupulo fruuntur; sed nulla est major ratio de his, quam de Missarum stipendiis: ergo. Tandem, miles, quamvis alias dives sit, justè accipit suæ militiae stipendium; nam in illo etiam verum habet illud: *Quis militat suis stipendiis unquam?* ergo eadem est in praesente ratio.

3. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: sacerdos habens beneficium Ecclesiasticum, quo sufficienter ali potest, si ratione illius non obligatur ad Missas speciali intentione dicendas, potest sine injustitia stipendia Missarum accipere. Sumitur ex eisdem auctoribus, et probatur eisdem rationibus, quia quod hic redditus sint Ecclesiastici, impertinens est, cum ratione illorum stipendium Missæ non debeatur; nam ad justitiae rationem in praesenti non pertinet qualitas, seu modus divitarum, sed hoc solum, quod ratione illarum non debeatur hoc ministerium, et consequenter, quod per accidens omnino se habeant, ut possint auferre jus percipiendi hoc stipendium. Quæ ratio non solum convincit, posse accipi hoc stipendium omnino gratis oblatum; hoc enim modo, etiam si sacerdos habeat redditus cum obligatione dicendi Missam, potest novum stipendium gratis oblatum accipere, dummodo constet alium scienter et spontaneo donare, ut in specie statim dicimus de parochis; convincit ergo ratio facta, posse hujusmodi sacerdotem justè exigere, ei eodem modo pacisci, ac si alias nihil haberet, quod sine causa Navar. cum Cajet. negat; et patet, quia justitiae ratio eadem est; nec pactum illam minutit aut violat, neque magis est simoniacum tale pactum in divite, quam in paupere; cur enim? nam etiam dives non petit, ut pretium, sed ut alimentum sibi per se debitum; quo jure semper uti potest, bona alia, quæcumque illa sint, in alios usus reservando. Atque hinc etiam fit, non teneri hujusmodi sacerdotes speciali obligatione, sti-

pendia sic accepta pauperibus donare, ut quidam ex dictis auctoribus significant, quia revera acquirant illorum dominium, et persistendo in vi et obligatione justitiae, possunt eis libere uti; ex charitate tamen poterunt obligari, quia, cum his stipendiis ditiones efficiantur, poterunt facilius habere superflua, unde pauperibus subvenire possint. Potest etiam hæc obligatio in eis esse major ratione sui status, tamen intra latitudinem semper misericordiae et charitatis, quia non est, unde obligatio alterius rationis in eis oriatur.

4. *Tertia conclusio.* — Dico tertio: sacerdos, qui ex obligatione sui beneficii, capellaniae, aut aliorum reddituum Ecclesiasticorum tenet Missam pro aliquo dicere, non potest pro eadem dicenda stipendum ab alio accipere. Dico, *pro eadem*, quia, licet habeat obligationem aliquoties in hebdomada, mense aut anno, pro aliquibus sacrificium offerendi ratione beneficii, nihilominus alias diebus, quibus non obligatur, potest stipendia accipere, ut per se constat ex præcedentibus conclusionibus, quia pro illis diebus habet jus suum integrum, ac si nullos redditus haberet. Sic ergo explicata conclusio sequitur aperte ex dictis dubio præcedente; nam sacerdos non potest duo integra stipendia pro eadem Missa accipere; ergo neque potest stipendum accipere pro Missa, ad quam specialiter offerendam tenetur propter alios Ecclesiasticos redditus; patet consequentia, quia illi redditus non solum æquivalent adæquato stipendio, sed etiam superabundanti, regulariter loquendo; hoc enim in hac disputatione supponimus; nam, si redditus sint insufficietes, jam sacerdos non obligabitur ratione illorum plene ac integre, ut supra insinuatum est, et dicemus etiam sectione sequente.

5. *Conclusio.* — *Sacerdos non potest accipere duplicatum stipendum integrum.* — Et juxta hanc conclusionem, adjunctis his, quæ in prima sectione dicta sunt, expediendum est commune dubium de parochis, an possint stipendia Missarum accipere. Soto enim loco citato, quamvis teneat, parochum teneri, quotidie sacrificare pro suis ovibus, nihilominus addit, posse accipere stipendum ab eisdem ovibus suis, ut sacrificium pro aliquo in speciali offerat, quia parochiani non debent quærere extraneum sacerdotem, qui pro eis specialiter offerat. Unde offerendo voluntarie eleemosynam suo parocho, consequenter etiam volunt, et contenti sunt, ut pro eis ipse offerat eo modo, quo potest. Neque intendunt eum

obligare, ut aliunde sacerdotes vocet, vel, ut Missas alias dicendas committat, neque etiam ipse hujusmodi obligationem suscipit, aut ea intentione eleemosynam acceptat. Ab extraneis vero (ait Soto) non potest stipendum accipere, quia non potest pro eis specialiter offerre. Sed haec non videntur admodum consequenter dicta. Dico igitur, cum parochi non teneantur quotidie pro subditis celebrare, ut ostendimus, pro illis diebus, pro quibus non obligantur, posse accipere stipendum, tam ab extraneis quam a propriis ovibus. Patet ex præcedente conclusione, quia, quoad eos dies habet parochus jus suum integrum, ac si beneficium non haberet. Unde infero: quotiescumque parochus accipit stipendum, etiam a suis subditis, si possit commode pro eo, qui dedit stipendum, Missam dicere eodie, quo non obligatur offerre pro suis subditis, debet id facere, et pro illo integre offerre, quia, per se loquendo, ad hoc obligatur, et potest talem obligationem implere; ergo tenetur. Item, quia hæc est justa voluntas dantum stipendum, ut, scilicet, pro eis integre offeratur, maxime, si commode fieri potest. Imo addo, per se loquendo, non posse parochum accipere stipendum, etiam a propriis subditis, eisque satisfacere, pro illis offerendo illis diebus, quibus ex obligatione offert pro suo populo. Patet ex conclusione tertia, quia non potest accipere duplicatum stipendum integrum. Dico autem, per se loquendo, quia si revera non possit aliter singulis parochianis satisfacere, tunc, faciendo prout potest, implebit obligationem suam; oportebit autem, ut eo casu parochiani intelligent, parochum ipsum non posse aliter pro eis offerre, ut voluntarie contenti sint illo offerendi modo, quia alias fieret eis injurya, accipiendo ab eis integrum stipendum, non declarando eis impedimentum seu impotentiam, quam parochus habet ad offerendum pro eis solis, et ex singulari, ac propria intentione. Sufficiet autem, ut ex consuetudine, vel publico mandato intelligent subditi, parochum suum teneri, vel omnibus, vel talibus diebus, pro sua plebe sacrificium offerre; nam, si nihilominus aliquis eorum ei voluntarie præbeat stipendum, ut eisdem diebus pro se sacrificium offerat, signum est, ipsum cedere juri suo, solumque velle illo specialiori modo ad sacrificium concurrere, ut pro ipso simul cum aliis specialiter offeratur; hoc autem modo, et hac scientia interveniente, etiam a quocumque extraneo posset accipi stipen-

dium; nam etiam ille potest suo juri cedere, et illo genere oblationis esse contentus; et parochus potest offerendo primum pro suo populo simul pro alio offerre, ut illi tantum proposit, quantum absque injurya sui populi potest. Quando vero parochi impedimentum non est adeo publicum, quia non sunt certi et destinati dies ad offerendum pro populo, sed solum in genere, seu in communis scitur, quosdam dies habere liberos, quosdam vero ad offerendum pro populo obligatos, tunc oportebit, ut, quando subditi, vel extranei stipendum offerunt, eis sacerdos suum impedimentum et onus aperiatur, ut vel illi voluntarie consentiant, vel alium sacerdotem querant.

6. *Consectarium.* — Ex quo tandem infero, quando in Ecclesia non est solus parochus, sed sunt alii etiam sacerdotes stipendarii, tunc multo minus posse parochum satisfacere dantibus stipendia, sive parochiani sint, sive extranei, offerendo pro illis, quando pro suo populo celebrare tenetur, quia tunc, licet per se non possit, per alios potest plene illis satisfacere; ergo debet. Item, quia hæc censemur esse justa voluntas dantum stipendum; et ita interpretanda est, nisi aliud evidenter constaret aliunde; et ita etiam habet usus. Quæ omnia confirmantur, quia alias posset parochus a suis parochianis simul accipere plura stipendia, partim ex testamentis, partim a vivis offerentibus, et omnibus, et obligationi sue parochiae simul una Missa satisfacere, quod est valde absurdum. Quando ergo tot eleemosynis seu stipendiis onustus est, debet, quoad commode possit, curare, ut per se, vel alios, omnibus integre satisfaciat; vel, si hoc non potest (quod rarissime eveniet) admoneat eos, qui stipendia offerunt, ut, vel ipsimet sibi provideant, vel certe contenti sint ea oblatione, quam ipse pro eis facere potest. Cui doctrinæ videtur consentire Navarr., cap. 25, num. 92.

7. *Advertendum.* — Hac vero occasione hic obiter quæri solet, an parochus, qui multa stipendia Missarum congregat, eaque postea inter sacerdotes stipendiarios distribuit, possit licite aliquam partem sibi retinere, vel ratione sollicitudinis et laboris, vel certe, quia stipendum sibi datum est pingue, vel summum intra latitudinem æqualis stipendi, quod autem ipse dat aliis, est etiam justum, magis tamen moderatum, vel etiam minimum. Quidam negant hoc licere, Major in 4, dist. 45, quæst. 3, dub. 2; Navarr., cap. 25,

num. 91; Cordub., dicta quæst. 4, dub. 4, quia voluntas dantis stipendum est, ut totum illud detur sacerdoti pro se Missam dicenti; et ideo alius non habet justum titulum partem aliquam usurpandi. Contrarium tenet Soto, dicto lib. 9 de Just., quæst. 3, art. 4, ubi peculiariter loquitur de parochis, qui in sua parochia hoc onus suscipiunt, ratione cuius possunt aliquid accipere. Ego vero censeo intrinsecè non esse hoc contra justitiam, non solum ratione illius oneris, sed etiam, quia nulli fit injurya in ea distributione, seu quasi commutatione. Suppono enim dari stipendario sacerdoti justum stipendum in omni rigore, nam alioquin fieret illi injurya; hoc autem servato, nulla fit, etiam si intra latitudinem justi minimum detur; neque etiam fit injurya ei, qui dedit stipendum, quia Missa ejusdem valoris pro illo offertur; nulli ergo fit injurya. Ratio autem a priori est, quia parochus vel sacerdos, qui primo accipit stipendum, statim aequirit dominium illius sub obligatione dicendi Missam alteri, quam potest per se vel alium implere; ergo, si postea satisfaciat integre illi oblationi, nulli facit injuriam, etiam si minori stipendio dato id assequatur, quia jam non se gerit, ut pure oeconomicus, sed ut dominus accepti stipendii, ad quem spectat, obligationem illam implere, ut commode potuerit. Unde potest exemplis moralibus hoc declarari. Nam, si dominus committat famulam tantam pecuniae quantitatem, ut triticum talis qualitatis tanti emat, quamvis famulus minori pretio illud postea comparet, non potest sibi usurpare residuam pecuniae quantitatem, quia non erat dominus illius; unde non habet titulum ad retinendam illam. Si vero famulus statim fieret dominus illius pecuniae ex sensu dantis, sub obligatione dandi triticum talis qualitatis et conditionis, quamvis postea minori pretio emeret, reliquam pecuniam retinere posset. In praesenti igitur parochus non se gerit priori, sed hoc posteriori modo; ergo in rigore non est injustus, eam partem retinendo. Aliud exemplum esse potest: si quis, anticipata pecuniae receptione, vendat triticum postea reddendum, illudque deinceps minori pretio emat, satisfaciens priori emptori, integrum tritici quantitatem illi reddens. Potest vero differentia aliqua in his exemplis assignari, quia in eis, sicut potest quis retinere residuam pecuniae partem, ita, si opus esset aliquid de suo adjicere, ut obligationem impletet, teneretur id facere; et ita potest interdum accidere; at vero in praesenti nullum

est periculum, quod oporteat interdum p̄rōchum plus stipendii dare, quam acceperit. Dico tamen hoc esse accidentarium. Nam ex vi obligationis, vel per seipsum debet satisfacere obligationi, vel certe dare totum stipendum necessarium, ut per alium satisfaciat. Hoc denique patet quotidiano exemplo habentiorū capellaniās, quibus satisfaciunt, per alios Missas dicendo, dando eis stipendia justa, quamvis ipsi multo uberiora recipiant, et apud se reliquam partem retineant. Sed, quanquam haec in rigore vera sint, nihilominus haec veluti commutatio habet speciem turpis lucri; et ideo consulenda non est, sed potius corrigenda, quoad fieri possit; quod si non possit, erit toleranda.

SECTIO IV.

Utrum sacerdotes pauperes possint accipere duplicita stipendia.

1. Aliqui graves auctores ita affirmant, saltem, quando unum stipendum non sufficit ad integrum diei sustentationem, non solum quoad victimum et vestitum propriae personae, sed etiam ad alendam suam familiam, et consanguineos etiam, si sub illius cura, et in ejus familia sint. Unde consequenter dicunt, tot posse accipere stipendia pro una Missa, quot sufficient ad hujusmodi sustentationem integrum. Ita sentit Cano, 12 de Locis, cap. 13, ad 10; Soto, lib. 9 de Justit., quest. 3, art. 1, in fine, et in 4, dist. 13, quest. 2, art. 1, in fine; et nonnulli ejusdem ordinis Theologi idem docent et consultunt. Fundamentum est, quia, qui altari deservit, de altari vivere debet. Item, quia non est cogendus sacerdos pauper mendicare, aut aliquo indecente modo victimum querere, ut constat ex Trid., sess. 22, cap. 2 de Refor. Et confirmatur, nam Papa interdum concedit pauperibus religiosis vel Ecclesiis, ut minori sacrificiorum numero pluribus stipendiis satisfaciant; Episcopi etiam, si expedire judicant, interdum minnuunt numerum Missarum ex obligatione dicendum, ut supra insinuavimus, et probat etiam Trid., sess. 22, cap. 4; ergo signum est, hoc non continere intrinsecam injustitiam, quia alias non posset Papa, vel Episcopus, alios privare jure suo, si illud haberent. Soto vero et alii addunt limitationem, scilicet, nisi is, qui dat stipendum, expresse postulet, ut pro se solo Missa dicatur, et ipse illam promittat; nam tunc tenetur servare pacti fidem.

2. Auctores prædicti rejiciuntur. — Sed in primis hi auctores in duobus non videntur mibi consequenter loqui: primo in prædicta limitatione; nam, si fundamentum hujus sententiae verum est, stipendum illud, quod est insufficient ad predictam sacerdotis sustentationem, non est æquale neque justum; ergo, qui, illo tantum dato, postulat, ut pro se solo sacrificium offeratur, injustam rem postulat; ergo, quamvis aliis fortasse paupertate coactus id promittat (juramentum secludo), non tenetur talē promissionem implere, sed potest se indemne servare; vel, si e contrario tale stipendum non est ita inæquale, quin alter possit juste petere, ut pro se solo offeratur sacrificium, sufficiet ad eamdem obligationem implicita seu virtualis voluntas, quam habent omnes, qui hujusmodi stipendia conferunt sub hac existimatione et spe. Secundo, non videntur prædicti auctores consequenter loqui, limitando hanc sententiam ad solos pauperes sacerdotes, quia vel illud stipendum integrum, ad sacerdotis sustentationem sufficiens, et ex multorum elemosynis resultans, est de se justum stipendum vel superexcedens; hoc secundum ab eis non dicitur, nec dici potest consequenter; si autem dicatur primum, sequitur, etiam sacerdotem, alias divitem, posse totum illud stipendum accipere, quia etiam ipse habet ius vivendi ex altari, cui deservit; quod autem alias dives sit, est per accidens, et nihil impedit, quominus ille possit uti jure suo, ut supra declaratum est; quod si absurdum est, hanc licentiam dare divitibus sacerdotibus, ut revera est, nullum est fundamentum, ut pauperibus tribuatur.

3. Conclusio. — Occurrunt objectioni. — Dico ergo, non posse pauperes sacerdotes plura stipendia justa, seu lege aut communis estimatione taxata, pro una Missa accipere. Ita tenet Navarr., cap. 25, num. 92; Corduba, dict. quest. 4, dub. 2. Ratio est, quia paupertas (seclusa extrema necessitate, de qua nunc non agimus) non dat facultatem accipiendi rem alienam, invito domino, aut vendendi rem carius, quam valet; nec mercenarius aut miles potest aliquid ultra suam mercedem, aut justum stipendum accipere ratione paupertatis; ergo nec sacerdos ob paupertatem potest accipere aliquid ultra justum stipendum; ergo non potest duo stipendia accipere; nam supponimus ex dictis, unum eorum esse justum et æquale; ergo alterum erit ultra justitiae æqualitatem. Et con-

fimatur, quia sacerdos, qui ob infirmitatem vel aliud impedimentum non potest facere sacram, non potest vel unum stipendum accipere, decipiendo alium, pro quo non est Missam dicturus, ut suæ paupertati subveniat; ergo neque ille, qui potest unum tantum facere sacram, potest titulo paupertatis post primum stipendum accipere secundum, quia postquam obligatus est ad Missam pro uno dicendam justo et æquali stipendio, perinde se habet respectu alterius, ac ille qui celebbrare non potest. Dices, hæc argumenta supponere quodlibet ex illis stipendiis esse per se justum et æquale; quod tamen alii auctores non admittunt. Sed hoc sufficienter fundatum est in sectione 2; et ex ipsismet terminis, quibus utimur, videtur per se notum; supponimus enim, hoc stipendum esse justa lege taxatum, vel communis consuetudine et aestimatione, quæ sunt regulæ justi pretii, vel stipendiī. Sed adhuc dicere possunt, hanc æquitatem justi stipendiī non esse omnino absolutam, sed respectivam. Unde licet respectu divitis, quodlibet illorum sit sufficiens et æquale stipendum, tamen respectu pauperis est inæquale. Sed hoc facile refellitur ex dictis; nam conditio paupertatis, vel divitiarum, impertinens est ad æqualitatem, seu condignitatem stipendiī; quæ non ex conditione personae, sed ex ministerio pensanda est, ut patet ex dictis sectione præecedente, et exemplis militum, et aliorum operariorum. Et ratio est, quia paupertas obligare potest ad subveniendum indigenti ex misericordia, non tamen obligat ex justitia ad dandum ministerio omnia, quibus indiget, sed quod ministerio ejus, juxta præscriptam legem seu mensuram, debitum est.

4. Consecutarium. — Rationes Soti et Cani quid probent. — Unde consequenter infero, si talia stipendia non sint integra, qualia lege taxata sunt, tunc posse sacerdotem, vel a diversis, vel ab eodem, tot stipendia pro una Missa accipere, quot sufficient ad justum stipendum, et lege taxatum conficiendum, quia tunc fit injuria sacerdoti, et ipse potest se indemne servare, et hoc probant rationes Soti et Cani, qui non tam differunt ab alis auctoribus, in hac formalis conclusione, quod pro una Missa tantum licet unum justum stipendum accipere, quam in modo definiendi et taxandi hoc justum stipendum. Limitat autem Corduba hoc ultimum corollarium, nisi sacerdos expresse promittat, se dicturum Missam tantum pro uno, etiam si inæquale

runt; unde pie ac probabiliter creditur ita facere.

DISPUTATIO LXXXVII.

DE MINISTRO AD SACRIFICIUM NECESSARIO,
EJUSQUE OBLIGATIONE.

Sacerdotes sunt proprii ministri hujus sacrificii. — Explicuimus obligationes omnes, pertinentes ad sacerdotes, qui sunt proprii ministri hujus sacrificii; quia vero ipsi etiam indigent aliquibus, vel saltem aliquo sibi in hoc ministerio deserviente (quod etiam inter cæmerias Missæ ab aliquibus computatur, ideo de hujusmodi ministro duo breviter videnda sunt. Primum, quanta, et qualis sit ejus necessitas; deinde, quænam obligations ad illum pertineant.

SECTIO I.

Utrum ad sacrificium Missæ peragendum, unus aut plures ministrantes necessarii sint.

1. Ratio difficultatis est, quia Sother Papa, ut Gratianus refert, in c. Hoe quoque, de Consecr., dist. 4, præcepit, ut nullus presbyter Missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus; quod etiam præcepisse Anacleto, colligi potest ex ejus epistola 1, ubi de sacerdotibus agens, sic inquit: *Ipsi, quando Domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut Domino perfecte in sacratis Deo sacrificare locis, probentur.* Et postea de Episcopo addit, ut plures testes adhibeat, quam aliud sacerdos, ut refertur etiam in cap. Episcopus, de Consecr., dist. 4. Unde præceptum hoc ex Sothero et Anacleto refert Microlog., de Rebus Eccles., cap. 2, et simile refert Burch., lib. 3, cap. 68, ex Concil. Nannet., cap. 30. Et ratio, quæ ex his decretis sumitur, est, quia sacerdos in Missa sæpe loquitur cum multis, ut, cum dicit: *Dominus vobiscum, et, Orate fratres, Benedicat vos omnipotens Deus;* et quod difficultius est, sæpe canon facit mentionem plurium offerentium et circumstantium, imo et communicantium, ut patet ex illis verbis: *Quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus, omni benedictione caelesti, et gratia repleamur.* Unde Walfred. Strabo, lib. de Rebus Eccles., cap. 22, illam dicit esse legitimam Missam, in qua adsunt sacerdos, respondens, offerentes et communicantes. In

contrarium vero est Ecclesiæ consuetudo, qua receptum est, ut sæpe Missæ dicantur, uno tantum assistente et respondentente. Unde in Concil. Mogunt. I, c. 43, solum requiritur, ut presbyter non celebret solus, quamvis eadem ratio supra tacta ibi adjungatur, scilicet, nam quomodo dicit, *Dominus vobiscum, Sursum corda, et alia similia, cum aliis nemo cum eo sit?*

2. In hac re possunt esse duæ extremæ sententiæ. Prima est hæretorum hujus temporis, qui graviter reprehendunt Missas solitarias (quas vocant), seu privatas, et præsertim eas, in quibus nulli communicant præter sacerdotem. Fundanturque in exemplo cœmæ Dominicæ; Christus enim, multis astantibus hoc sacrificium perfecit, et simul sumpsit, et distribuit omnibus qui præsentes aderant, et subjunxit, *hoc facite;* ita ergo ex ordinatione illius peragendum est. Secunda sententia esse potest, Missam posse celebrari sineullo ministro, quia jure divino hoc non est prohibitum, neque jure etiam Ecclesiastico constat in hoc aliquid esse præscriptum. Nam illa jura Pontificia antiquata sunt, ut videbimus. Concilium autem Moguntinum provinciale est, unde non potest generalem obligationem inducere; neque ratio ejus videtur convenienter adjuncta; alias etiam sacerdos non posset Ecclesiasticum officium dicere sine ministro, quia etiam dicit: *Dominus vobiscum.* Respondent aliqui, non esse simile, quia, quando sacerdos solus recitat, non debet dicere, *Domini vobiscum, sed, Domine exaudi orationem meam.* Ita Durand., lib. 2 de Ritibus Eccles., cap. 45, qui falso in eamdem sententiam citat Durand., lib. 4 Ration., cap. 4, et revera est falsa sententia, ut docet Navar., lib. de Horis canon., cap. 22, et multo antea significavit Petrus Damiani, in epist. supra citata, de *Dominus vobiscum;* et constat satis ex usu Ecclesiæ. Addo, etiam esse alia verba in canonico officio, quæ videntur requirere plures astantes, vel saltem ministrum respondentem, quæ nihilominus dicuntur a sacerdote, dum solus recitat, ut, *Oremus, Benedicamus Domino,* etc. Ergo idem potest in Missa fieri.

3. Prima conclusio. — *Notabile.* — *Auctoris sententia.* — Dico primo, circa hoc nihil esse jure divino præceptum, aut prohibitum. Hæc conclusio ex parte de fide est, et quoad omnia videtur mihi certa. Quod enim jure divino non sit præceptum, ut quoties Missa offertur, et Eucharistia consecratur, assisten-

DISPUTAT. LXXXVII, SECT. I.

919

tibus distribuatur, in superioribus late probatum est; ubi etiam e converso ostendimus, non esse præceptum jure divino eis, qui Missæ assistunt, ut in ea communicent; hæc enim duo correlativa sunt; nec posset unum sine alio præcipi. Videantur supra dicta, ne eadem repeatantur. Deinde est etiam de fide, non esse jure divino præceptum, ut Missa coram multis ministrantibus, et assistantibus dicatur, et non possit cum uno solo dici; hoc etiam probat satis usus Ecclesiæ, qui, cum sit fere universalis et ab Ecclesia generaliter approbatus, non potest errorem continere; non est ergo contra divinam prohibitionem. Neque existimo hanc consuetudinem esse parum antiquam, quamvis id significet Odo Cameracensis, in expositione canonis dicens: *Cum primitus Missæ sine collecta non ferent, postea mos inolevit Ecclesiæ solitarias et maxime in cœnobiosis fieri Missas.* Nihilominus tamen hunc morem esse valde antiquum colligi potest ex Gregor., lib. 4 epistolar., c. 43, alias 87, ubi prohibet, Missas publicas fieri in quodam monasterio, ne in servorum Dei secessibus, popularibus occasio prebeat ulla conventibus; simile quid habet lib. 4, epist. 46, alias c. 146, ubi prohibet, Missas publicas in quodam loco celebrari, ubi tamen Missam fieri permittit idem lib. 7, epist. 74, et lib. 8, epist. 3, quibus locis, etiam facit mentionem Gregor. privatorum oratorium, in quibus Missæ dici solebant, non tamen publice, ne cum populi concursu fierent; et homil. 37 in Evangel. refert, Cassium Narnensem Episcopum, aliquando in privato oratorio celebrasse, quod ad Ecclesiam ire non valeret. Augustin. etiam, 22 de Civit., c. 8, meminit cuiusdam Missæ privatum dictæ in privato loco; et de S. Gregorio Nazianzeno refert Sozomenus, lib. 7 Hist., c. 5, sacrificare solitum in exigua cellula in privato oratorio; et Niceph., lib. 8, c. 31, ait, Lucianum Martyrem sacrificasse in carcere, et suo pectori pro altari usum esse, cum jaceret onustus catenis. Constat autem ad haec loca, et in hujusmodi sacrificiis, non potuisse audientium seu ministrantium multitudinem congregari. Item de Consecrat., dist. 4, in c. Et hoc, refertur ex August., ut Missæ peculiares, quæ diebus solemnibus fiant, non ita publice fiant, ut propter eas populus a publicis Missarum solemnibus abstrahatur. Deinde probatur ratione, quia nullibi tale præceptum divinum habetur scriptum, neque ex traditione colligitur, sed potius contrarium, ut ostensum est.

4. Secunda conclusio. — *Quot, quibusque modis dici soleant Missæ tum privatae, tum publicæ.* — *Quæsito satisfit.* — Dico secundo, jure Ecclesiastico necessarium esse, per se loquendo, saltem unum ministrum præter sacerdotem sacrificantem, non tamen plures, nisi in Missis solemnibus. Hæc est communis sententia auctorum, quos statim referam. Ad quam explicandam est imprimis supponenda